

אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל משחיטת כותי [כשישראל עומד על גביו, או שחתך בשר ונתן לו, ואכל הכותי].

ואף רבי אסי עצמו אכל משחיטת כותי.

ותהי בה רבי זירא בלבו — כיצד אכלו רבי יוחנן ורבי אסי משחיטת כותי? האם לא שמיעא להו הא דאמרינן דרבן גמליאל ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה. דאי שמיעא להו הוּוּ מקבלי לה ולא היו אוכלים משחיטתו. או דלמא אכן שמיע להו — ולא קבלוה?!

הדר, פשיט רבי זירא לנפשיה את אשר תהה בלבו.

מסתברא, דשמיע להו — ולא קבלוה.

דאי סלקא דעתך לא שמיע להו, ולכן אכלו משחיטת הכותי, ואי הוה שמיע להו — הוּוּ מקבלי לה, היכי מסתייעא מילתא, איך אירע לצדיקים אלו מכשול שכזה, למיכל איסורא? והרי, השתא, בהמתן של צדיקים, כחמורו של פנחס בן יאיר, אין הקב"ה מביא תקלה על ידן שתאכל הבהמה דבר האסור,¹⁸ צדיקים עצמן, לא כל שכן שלא תארע להם תקלה שכזאת?!

ואי סלקא דעתך לא קבלה רבי זירא מיניה &-1
דרבי יעקב דרבן גמליאל לגמרי אסר, אלא קסבר ששחיטת כותי מותרת כשישראל עומד על גביו, מאי קא קשיא ליה כיצד אכלו רבי יוחנן ורבי אסי משחיטת כותי? והרי רבי זירא היה יכול לישני ליה לנפשיה,

כאן, שאכלו רבי יוחנן ורבי אסי, איירי כשישראל עומד על גביו, ואילו כאן, שאסר רבן גמליאל, איירי כשאין ישראל עומד על גביו.

אלא, לאו, שמע מינה, קיבלה רבי זירא מיניה דרבי יעקב שרבן גמליאל ובית דינו אסרו שחיטת כותי אפילו כשישראל עומד על גביו.

ומסקינן: שמע מינה!

והשתא מבארינן לטעמא דרבן גמליאל ובית דינו.

ומאי טעמא גזרו בהו רבנן לאסור שחיטת כותי?

כי הא דרבי שמעון בן אלעזר, שדריה שלחו רבי מאיר לאתווי חמרא, יין, מבי כותאי.

אשכחיה ההוא סבא. אמר ליה לרבי שמעון בן אלעזר מקרא זה מספר משלי: "ושמת סכין בלועך — אם בעל נפש אתה". דהיינו, אם אתה אדם כשר, שים סכין בלחיים שלך כדי להמנע מאכילת איסור [והוא משל כיצד להתגבר על היצרן], שיינם של הכותים אסור משום שמנסכים אותו לעבודה זרה.

הלך רבי שמעון בן אלעזר וספר דברים ששמע לפני רבי מאיר, וגזר עליהן רבי מאיר שלא לשתות מיין.

מאי טעמא גזר על יינן?

18. בהערות מהגרי"ש אלישיב [כתב יד] פירש שאם הבהמה אוכלת הטבל הבעלים

ובהסרתה ישוב.

ממנו ויקבל ממנו את תשובתו. ואם לאו, שאינו יודע אם יכול רבו להשיבו על שאלה זו — תבין בעצמך את אשר לפניך ואל תשאלנו, כדי שלא תביישנו, ועליך להתגבר על יצרך המתאוה לשאול את השאלה, ושמת סכין בלועך לעצור עצמך מלשאול. אך אם בעל נפש אתה ומתאוה לשאול ולהבין את עיקרי הדברים ואינך יכול לקבל מענה מרבך — פרוש הימנו! (20)

רבי יצחק בן יוסף — שדריה רבי אבהו לאתויי חמרא מבי כותאי. אשכחיה ההוא סבא. אמר ליה: לית כאן שומרי תורה! ולפיכך אין ליקח מהם יין.

הלך רבי יצחק, וספר דברים אלו לפני רבי אבהו. והלך רבי אבהו וספר את הדברים ששמע מרבי יצחק, לפני רבי אמי ורבי אסי.

ולא זזו משם עד שגזרו על הכותים, ועשאום כעובדי כוכבים גמורין.

ודנה הגמרא: למאי, לאיזה ענין החשיבום כעובדי כוכבים?

אי לענין שחיטה, ששחיטתן פסולה כשחיטת

אמר רב נחמן בר יצחק: דמות יונה מצאו להן לכותים בראש הר גריזים שהיו עובדין אותה, ונעשו מומרין לעבודה זרה.

ואף על גב שאותם כותים מהר גריזים לא היו רוב הכותים, גזר רבי מאיר על כולם, דאזיל רבי מאיר למעמיה, דחייש למיעוטא, (19) וגזר רובא אטו מיעוטא.

ורבן גמליאל ובית דינו דנמנו על שחיטת כותי ואסרוה, נמי ברבי מאיר סבירא להו, שמכח המיעוט שהיו מומרים לעבודה זרה גזרו על כל הכותים.

והשתא מבארין להאי קרא בספר משלי.

פשטיה דקרא במאי כתיב? בתלמיד היושב לפני רבו.

דתני רבי חייא: הא דכתיב "כי תשב לחומו את מושל [את הגדול בתורה] — בין תבין את אשר לפניך. ושמת סכין בלועך — אם בעל נפש אתה".

אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו על שאלתו תשובה שיש בה טעם — בין! ישאל

עוברים איסור [כנראה, בהנאה של כילוי], וסיבכו מן השמים שחמורו של רבי פנחס בן יאיר לא יאכל טבל, כדי שלא להכשיל את בעליו.

19. שיטת רבי מאיר נאמרה ביבמות ק"ט א: קטן וקטנה אינם חולצים ואינם מייבמין. קטן אינו חולץ ומייבם, שמא ימצא סריס לכשיגדל, ונמצא שאינו ראוי לייבום. קטנה אינה חולצת ומייבמת, שמא תמצא איילונית. ועל אף שסריס ואיילונית מיעוט הם, בכל אופן חושש רבי מאיר למיעוט זה.

ומשמע שחשש זה למיעוט, נאמר כלפי איסורים דאורייתא. וכמו איסור אשת אח, הקיים ביבם ויבמה קטנים. ובמסכת עבודה זרה [לד א] דן רעק"א שיתכן לומר שלא חשש רבי מאיר למיעוט אלא רק באיסורין דאורייתא, ולא בדרבנן.

20. וקשה, הרי אין זה "פשטיה דקרא"! ויש לומר, שהכונה לומר, איך פירש ההוא סבא כשאמרו לרבי שמעון בן אלעזר, מה כוונתו היתה? ופירש, שלא יקח היין אע"ג שרבו אמר לו ליקח. ואם אינו יכול לעמוד בזה שלא לבייש

עובדי כוכבים [דפסלינגן לשחיטתם מקרא ד"וזבחת ואכלת" — יצא עובד כוכבים שאינו בר זביחה], ולענין יין נסך — שסתם יינן אסור כמו יין עובד כוכבים,

הא ליכא למימר הכי.

שהרי מזהב, כבר מימות רבי מאיר ורבן גמליאל גזרו בהו רבנן, שרבי מאיר גזר על היין ורבן גמליאל גזר אחריו על השחיטה, כמובא לעיל. ולשם מה גזרו שוב רבי אמי ורבי אסי?

ומשנינן: הא דהוצרכו רבי אמי ורבי אסי לחזור ולגזור, הוא משום דאינהו, רבן גמליאל ורבי מאיר, גזור, ולא קבלו מינייהו בני דורם, לפי שהיו רגילים בכותים. אתו

רבי אמי ורבי אסי — גזרו על שחיטת הכותים ועל יינם, וקבלו מינייהו. לפי שבדורם היה אפשר להם לפרוש מן הכותים. (21)

ותו הוינן בה: מאי האי דנקטי רבי אמי ורבי אסי בלישנייהו "עובדי כוכבים גמורין", מה אתא לאשמועינן "גמורין"?

אמר רב נחמן בר יצחק: לעשותם כעובדי כוכבים אף לגבי הלכתא "לבטל רשות וליתן רשות" בעירובי חצירות ובשיתוף מבואות. (22)

וכדתניא לגבי מומר לחילול שבת, שעשאוהו כגוי לגבי דין זה.

את רבו, יפרוש הימנו וילך לרב אחר. הערות למסכת חולין מהגרי"ש אלישיב [כתב יד].

21. כן פירש רש"י. וברמב"ן מבואר דבימי רבן גמליאל ורבי מאיר, רק מיעוט הכותים עבדו עבודה זרה. ואינהו דגזרו בהם, לשיטתם אלו דחיישינן למיעוטא. וכיון דלאו הלכתא הכי, לא קבלו גזירתם. אבל בימי רבי אמי ורבי אסי נתקלקלו רובם או כולם, לפיכך גזרו עליהם ונתקבלה הגזירה.

22. דיירים שיש להם חצר משותפת, וכן בני מבוי משותף, אין להם רשות לטלטל בשבת בחצר או במבוי אלא אם יעשו עירובי חצרות ושיתופי מבואות.

וטעמו של דבר, שגזרו חכמים שלא לטלטל ברשות היחיד המשותפת לכמה דיירים, שמא יבואו לטעות ולטלטל גם ברשות הרבים.

והתירו חכמים לטלטל במקום שעושים היכר כאילו כל הדיירים הם דיירים של רשות אחת,

על ידי שמשותפים כולם בפת ומניחים אותה ברשותו של אחד הדיירים, שאז נראה כאילו כל הדיירים הם דיירים של אותה הרשות, ואינם דיירים ברשויות חלוקות. ובכך נחשב כל המבוי או כל החצר לרשות אחת המותרת בטלטול.

ואם שכח אחד מבני החצר להשתתף בעירוב, הרי הוא אוסר את כל בני החצר או המבוי בטלטול, מחמת רשותו הנפרדת. אך יש להם תקנה, על ידי ש"יבטל" את רשותו הפרטית או יתן להם את רשותו באמירה בעלמא.

אבל גוי הדר במבוי וחולק רשות לעצמו, שאוסר נמי את כל בני המבוי בטלטול, לא מהניא ביה "ביטול רשותו", אלא בעינן שישכיר להם את רשותו בשכירות גמורה. ותקנו חכמים כן, בכדי שלא ידור ישראל עם גוי וילמד ממעשיו.

ואף לדין זה גזרו רבי אמי ורבי אסי בכותי — שיהיה דינו כעובד כוכבים, דלא מהני ביה ביטול ונתינת רשות אלא צריכים לשכור ממנו את רשותו.

לפונדקא דיאי [שם העיר] שהיתה מקום של עמי הארץ החשודים על הדמאי.

אייתו לקמיהו ביצים המצומקות ביון, ביצים צליות הרבה שערכום וטרפום ביון. ואותו יין היה אסור משום תערובת דמאי. רבי זירא לא אכל, ורבי אסי אכל.

אמר ליה רבי זירא לרב אסי: ולא חייש מר לתערובת דמאי?

אמר ליה רב אסי: לאו אדעתאי, לא שמתו לבי, משום שלא היה היין בעין.

אמר רב זירא: וכי אפשר שגזרו חכמים על התערובת דמאי, ומסתיעא מילתא דרב אסי שישכח הגזירה הזאת ואתי למיכל איסורא בשוגג? (24)

והרי השתא, בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידו, כדאשכחן בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, צדיקים עצמן לא כל שכין?

נפק רבי זירא, דק, ואשכח שכדין נהג רב אסי כשאכל.

דתניא: הלוקח יין מן עם הארץ, בשביל לתתו לתוך המזריים או לתוך האלונתית

דתניא: ישראל שהוא מומר בכך שהוא מחלל שבת בצינעא, אבל הוא משמר שבתו בשוק, שבפרהסיא אינו מחלל את השבת, הרי הוא מבטל רשות ונותן רשות, לבני החצר או המבוי אם שכח לערב.

ושאינו משמר שבתו בשוק, אלא מחללה בפרהסיא, (23) אינו מבטל רשות ונותן רשות.

מפני שאמרו: ישראל ששכח לערב נותן רשות ומבטל רשות שלו לבני המבוי. אבל בעובד כוכבים שגר במבוי עם הישראל — אין הישראל מותר בטלטול עד שישכור מן הגוי את רשותו. ואף מחלל שבת בפרהסיא, דינו הוא כגוי.

כיצד הוא "ביטול ונתינת רשות", דמהני בישראל?

אם אמר לו: רשותי קנויה לך או רשותי מבוטלת לך — קנה השני את רשותו לענין שלא יחשב הנותן כאחד מבעלי הבתים שבחצר או במבוי. ואינו צריך לזכות ממנו בקנין גמור, אלא באמירה בעלמא סגי.

וכיון שהובא לעיל ענין "בהמתן של צדיקים" וכו', מביאה הגמרא עוד כמה דברים בענין הזה. רבי זירא ורב אסי איקלעו

23. לגבי עובד עבודה זרה לא בעינן בפרהסיא. והשעם, שלגבי העובד עבודה זרה אין חילוק אם עושה זאת בצנעא או בפרהסיא, כי אמנם בפרהסיא יש בזה משום חילול השם, אבל אין בכך תוספת בגוף העבירה. אבל לגבי שבת נאמר "ושמרו בני ישראל את השבת. ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם", והמחלל שבת בצינעא בתוך ביתו אמנם עובר על איסורים דאורייתא

24. הנתיבות אומר שהעובר עבירה דרבנן בשוגג אין עליו שום עונש. ונחלקו עליו האחרונים, וגם מכאן משמע שלא כדבריו, דמשמע שיש איסור דרבנן גם בשוגג. הערות

והרי שאור, דתערובת דמאי בעלמא הוא בעיסה, ואפילו הכי אסרינן?!?

ומשנינן: **שאני התב, דכיון דקאמר לה "עשי לי משליכי",** הוי כמו שלקח ממנה בעצמו את השאור קודם שעירבתו בעיסה. וכשמערכתו על פיו ובשליחותו, **כמאן דעריב** איהו **בידים דמי**, והמערב דמאי בידיה חייב לעשרו.

רפרם אמר: הכא איירי אפילו לקח קדרה מבושלת ולא נעשתה שלוחתו. אלא, **שאני שאור ותבלין, דלטעמא עביר.** וכל **טעמא לא בטיל.** ונחשב כעיקר התערובת, לפי שהוא מתקן הכל. (25)

ומקשינן ארישא דברייתא דלעיל: וכי לחילופי, שתחליף אשת עם הארץ את השאור שלו בשאור שלה, **לא חיישינן?**

והתנן: הנותן לחמותו, שהיא אשת עם הארץ, לאפות עיסה, **מעשר את העיסה בשעה שהוא נותן לה,** (26) וגם מעשר לאחר מכן את הלחם, בשעה שהוא נוטל ממנה, **מפני שחשודה שמחלפת את הלחם המתקלקל בתנור, בלחם משלה שאסור משום דמאי.** אלמא, חיישינן לחילופי.

ומשנינן: **התב, בחמותו, חיישינן כדקתני טעמא:** אמר רבי יהודה: **רוצה היא בתקנת בתה, ובושה מחתנה!** שרק בכהאי גוונא היא מחלפת את הלחם אם הוא מתקלקל בשעת אפיה, שהרי לטובתה של בתה היא

[תערובת של מים, יין ושמן אפרסמון], או שלקח מעם הארץ **כרשינין לעשות מהם טחינין** [תערובת גריסין ותבלין], או לקח **עדישים לעשות מהן רסיפין,** אף על פי שסוף כל אלו לערבם, כיון שבאו לידו כשהן בעיניהו, **חייב לעשרן משום דמאי.**

ואין צריך לומר שאם אמר לו המוכר שלא הפריש מהם, **שצריך לעשרן משום ודאי טבל.**

ואם לקח מעם הארץ את מיני האוכלין הללו, הרי הן **עצמן,** לאחר שנתערב בהם הדמאי, **מותרין, מפני שהן תערובת,** ואין דמאי בעין. **ולא גזרו על תערובת דמאי.**

ומקשינן: וכי לא גזרו על תערובת דמאי?

והתניא: הנותן לשכנתו שהיא אשת עם הארץ, **עיפה לאפות, ומסר עמה שאור, וכן אם נתן לשכנתו קדירה לבשל ומסר עמה תבלין — אינו חושש שמא החליפה לשאור ותבלין שבה, ונתנה במקומם שאור או תבלין משלה.** שאין עמי הארצות חשודים על הגול, הילכך לא חיישינן **לא משום איסור שביעית ולא משום חיוב מעשר שיש בפירות עם הארץ.**

ואם אמר לה: עשי לי את העיסה והקדירה עם שאור ותבלין משליכי, הרי הוא חושש לשאור ותבלין שבה **משום שביעית ומשום מעשר.**

למסכת חולין מהגרי"ש אלישיב [כתב יד].

כשהתערב יין במורייס או בכיזים, לאו עיקר הוא.

25. לכך הוי בכלל גזירת דמאי, דחשיב בעין ולא כתערובת [עיין חתם סופר]. מה שאין כן

26. מעשר את העיסה לפני שנותן לה בכדי שלא

ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר. כי היות והיא טמאה, אינה רגילה אז ליגע במה שהיא עסוקה בו, כי שמא תטמאנו, ובדרך כלל היא עומדת מרחוק ואינה נוגעת.

אבל, לא תסייע בטחינת תבואת עם הארץ **בזמן שהיא טהורה**. דהואיל וסתמה נוגעת, חיישין שמא תשכח ותאכל ממנה, והרי היא אסורה משום דמאי.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף בזמן שהיא טמאה — לא תטחוק, מפני שהכירתה, אשת עם הארץ, נותנת לה משל תבואת בעלה, והיא אוכלת. ואף שאשת חבר אינה חשודה על הגזל ועל הדמאי — עביד איניש ששוכח, ואכיל מאי דיהיב ליה.

ומכל מקום, מוכח מהכא שאשת עם הארץ חשודה לגזול מבעלה ולתת לאחרים [דבנתינה לאחרים לא שייך לומר — שכחה היא].

ומוכיחה הגמרא: **השתא, מציינו** שאשת עם הארץ **מיגזל גזלה**, ואם כן, **חלופי** את שלה בשל אחרים, שהוא קל מגזילה גמורה, **מיבעיא** למימר שחשודה היא לעשות כן? ואם כן, אמאי לא חיישין בנותן לשכנתו עיסה שתחליף את שלו בשלה, ותאסר העיסה משום דמאי?

ומשנינן: **אמר רב יוסף התם נמי, מוריא** אשת עם הארץ היתר לעצמה, **ואמרה: תורא מדישיה קאכיל!** כשם שהשור אוכל בתבואה בשעה שדש בה, כן ראוי שתאכל אשת החבר שמסייעת עמה בטחינה, וסברה דלאו גזל הוא. אבל בעלמא לא חשידא על גזל,

מתכוונת. אבל לאדם זר, שאין בדעתה להיטיב עמו, אין היא מחלפת, ולגזול לא חיישין.

ב-1 ותו מקשינן: **וכי לעלמא, היכא דליכא** למימר שלהיטיב היא מתכוונת, **לא חיישין** לחילופי, שמא תטול היפה לעצמה?

והתנן: הנותן לפונדקית שלו לתקן לו עיסה וקדירה, מעשר את שהוא נותן לה, ואת שהוא נוטל הימנה, מפני שחשודה על הגזל, ומחלפת את שלו בשלה. הרי דחיישין לחילופי בכל גוונא. ושוב קשיא אברייתא ד"הנותן לשכנתו עיסה, אינו חושש לשאור"!

ומשנינן: **התם נמי, לאו משום חשד גזל הוא, אלא מוריא** היא הוראת היתר לעצמה להחליף, **ואמרה: עדיף כי בר בי רב ליכול** פת **חמימא, ואילו אנא איכול** פת **קריא!** ומשום כן מחלפת את הלחם שלו אם הוא כבר הצטנן, בלחם שלה, שעדיין הוא חם, כדי שהוא יאכל לחם חם. וגם שם כוונתה היא לטובה. אבל בשכנתו, שאין סמוך עליה תמיד, אין לחוש לזה, שאינה מחלפת לטובה, שהרי הוא אינו סמוך עליה תמיד, ולהחליף לרעה אינו חשודה בגזל.

ותו מקשינן: **וכי לחילופי בעלמא לא** חיישין?

והתניא: אשת חבר טוחנת ומסייעת להנהיג את הריחיים ביחד **עם אשת עם הארץ,** בטחינת תבואת עם הארץ. ומותר לה להצטרף עמה דוקא **בזמן שהיא,** אשת החבר, **טמאה,** שאז לא חיישין שמא תשכח